

Töö ja Tervis

Sotsiaalpoliitiline kuukiri

Eestimaa Haigekassade Liidu ja Sotsiaalse Arengu Eesti Uhingu häälekandja

Nr. 4

Aprill 1930. a.

VI aastakäik

Tellimise hind postiga: aastas . . . 120 senti 6 kuu peale . 60 „ 1 „ „ 10 „ Välismaale aastas 150 s.	Ilmub kord kuus. Talitus ja toim.: Tallinn, V. Pärnu 31-5. Tellimisi võtavad vastu kõik haigekassad ja postiäsatused. Hind 10 senti.	Kuulutuste hinnad: 1 lhk. kr. 20.— 1/2 „ „ 10.— 1/4-6.— ja 1/8 lhk. „ 3.— Teksti ees — 50% kallim
---	--	---

Sisu: 1) Kõrged palgad ja tootmisvõime — *A. Villemson*. 2) Sotsiaalse Arengu Rahvusvaheline Liit 30-aastane — *Johannes Sonin*. 3) Üks kuud nähteid organismiriketest ehk haigustest (kopsutiisikus) — *Dr. Aug. Veltmann*. 4) Mõnda närvikavaliste häiretega tüüpidest (psühopaatidest) — *Dr. H. Jürgenson*. 5) On vahe inimeselapse ja koera vahel. 6) Haigekassa maksu tasumise tähtaegadest ja viivitusrahast — *Karl Lukk*. 7) Tööpuudus kasvab. 8) E. Haigekassade Liidu nõukogu koosolek. 9) Haigekassade tegevuse ülevaade kuu-aruannete põhjal. 10) Haigekassade tegevusest. 11) Sotsiaalküsimustest vähsmail. 12) Mitmesugused teated. 13) Lisa: Tööliisport.

Kõrged palgad ja tootmisvõime.

A. Villemson.

Kõrged palgad võivad kaasa mõjuda selleks, et töölise tootmisvõime suureneb ja tööandja rohkem hakkab muretseda ettevõtte organisatsiooni parandamise ja valmistuskulude vähendamise eest. Palgakõrgendus võib töölise tootmisvõime suurenemise sel teel esile kutsuda, et see mõjutab töölise füüsilist töövõimet või ka tema psühholoogilist suhtumist töösse.

Tööstusharudes, kus palgad on nii-võrd madalad, et see häda ja viletsust töölistele ning nende perekondadele endaga kaasa toob, tasub palkade kõrgendus mõne aja pärast iseenesest töölise füüsilise tootmisvõime suurenemisega; see mõju suureneb veelgi, sest ka tööliste laste elujärg muutub paremaks. Tähelepanemata jättes kõiki humanitaarseid kaalutlemisi, on see tähtis majanduslikult õigustav tegur selleks, et maksma panna palkade alammäärasid ja takistada vajaduseta madalate palkade maksmist.

Põhja-Ameerika Ühendriikides ei ole kõrgemate palkade maksmisel pealesõja-aastatel suhteliselt suurt

tähtsust füüsilise tootmisvõime parandamiseks olnud, väljaarvatud võib olla lõunapoolsed riigid. Euroopa maades ja veel enam Aasias on aga nende tööliste arv väga suur, kes elavad puudustkannatavas olukorras; seega on olemas võimalus majandustulukust tähelepanuvääriliselt tõsta, kui kõrvaldada need kahjulikud tagajärjed, mis on ühenduses haruldaselt madalate palkadega. Palkade kõrgenduse psühholoogiline mõju võib teatud tingimustel avalduda tasuviiside muutmises. See on maksev iseäranis siis, kui töölisel ei tarvitse karta, et tema suurendatud tootmisele ei järgne ebaõiglast tükitöö hindade vähendamist. Palkade kõrgendusel ilma tasuviiside muutmiseta võib ka teatud aeg mõju olla, aga see vähe- neb peagi, kui tööline uute palkadega harjub ja hiljem pole enam võimalik palkasid tõsta. Põhja-Ameerika Ühendriikides on palkade kõrgendusel viimastel aastatel tööliste peale kahtlemata tähtsus olnud, kuigi oli ka tööpalkade vähendamist. Reas tööstusharudes on aset leidnud tähelepanuväärt

palkade kõrgendused. Samal ajal on avalikuks tulnud tugev tendents elluviia tükitööd ja maksta perekonna-abiraha, kusjuures harvem kui varemalt on ette tulnud tööpalkade alandamisi, mille tõttu ka paremad vahekorrad ettevõtete juhataste ja tööliste vahel on arenenud.

Õpetusel kõrgete palkade üle on veel see tähtis külg, et ta põhjustab tööandjaid asuma ettevõtete organisatsiooni paremale väljaarendamisele ja töökulude vähendamisele. Põhja-Ameerika Ühendriikides on õpetuse lähtepunktiks võetud, et kõrged palgad ei ole vastolus madalate töökuludega. Inglise tööstuse ja kaubanduse komitee tähelepanekute järele „on Põhja-Ameerika Ühendriikide suurte tööstusliste ettevõtete majanduse juhtimisel iseloomulikuks teguriks mitte ainult kõrged palgad, vaid kõrgete palkade kombinatsioon madalate töökuludega ühiseks kauks.“

Tööd lihtsustavate masinate sisseseadmisega, ettevõtete organisatsiooni parema väljaarendamisega, tööliste asemel suurendatud mehaanilise tööjõu tarvitusele võtuga, parema personaaliga, millega kaasas käib edenenu ettevõtetes hoolas töötajate väljavali ja õpetamine ning edasiviimine teenistuskohaselt, kui ka teiste abinõudega püüavad ühendriikide ettevõtete juhatasted püsivalt arendada produktsiooni suurenemist, töökulude kokkuhoidmise teel.

Nad on selles sihis tähelepanuväärseid tagajärgi saavutanud.

Töö kokkuvõtte ulatusest annab pildi järgmine üleriiklise tööstuskomisjoni (National Industrial Conference Board) presidendi Magnus W. Alexanderi seletus oma 1928. a. aastaraamatus:

Läbilõikes kõigis tööstusharudes produtseeriti 1925. aastal 71 töölisega samapalju kui 1914. a. 100 töölisega, kusjuures samal ajal keskmine tööaeg 1914. kuni 1925. aastani lühenes 9% võrra. Vaatamata vahete-vahel juhtunud, tehnilistest põhjustest tingitud, töötaolekule, võisid tööstusettevõtetest vabanenud tööjõud ruttu kohti leida teistes tööstusharudes. Selle tõenduseks on kiire autode levinemine ja lõbustusasutuste tekkimine väga iseloomusta-

vaks näituseks, mis ka omalt poolt tõestab elatistasapinna tõusmist.

Ettevõtja suhtumine tööstuse organisatsiooni parandamise küsimustesse Ühendriikides on samuti teguriks, mis produktsiooni suurendamisele ja sellega ühenduses palkade kõrgendamisele on kaasa mõjunud. Soodne majandusline olukord ja kasvava rahvaarvu alaliselt suurenev nõudmine on teatud optimismi esile kutsunud. Otstarbekohane ettevõtte organisatsioon on äriilmas omasuguseks usutumistuseks kujunenud, sest ettevõtjad on alati tegevuses ebaratsionaalsete ärimetodite kõrvaldamise küsimusega.

Ettevõtjad Ühendriikides loomulikult ei maksa kõrgeid palkasid sellepärast, et seega ennast ergutada tootmisvõime suurendamisele. Palgad ei ole kõrgemad kui seda maa olukorrad lubavad. Väljendades professor Perlmanni sõnadega on see „peamiselt olukordade tagajärg... ja mitte mingisugune tööandjate poolt taotletud poliitika resultaat... Kui kõrged palgad juba kord olid maksuma pandud, avaldus nende sõltuvus uutest töömetoodidest — kusjuures loomulikult initsiatiiv ettevõtjatest olenes — sellepärast ei või kindlasti öelda, mis oli põhjuseks ja mis mõjutuseks.

Tähtsaks põhjuseks kõrgete palkade tekkimiseks on suhteline vaba tööjõu puudus; kus niisugune puudus on olemas, käideldakse tööjõuga kokkuhoidlikult ümber.

Relatiivse vaba tööjõu puuduse määrab tarvitada oleva kapitali rohkus. Ühendriikides „on kapitali rohkus ja samal ajal võrdlemisi piiratud tööjõu olemasolu selleks kaasa mõjunud, et alatasa suuremal määral mehaanilisi tööabinõusid on tarvitusele võetud, eriti rohkesti mootorite tööjõudu rakendatud põllumajanduses, transpordi alal ja tööstuses.“ Ühendriikides on juba juhitud tähelepanu ühendusele sisserändamise piiramise, tööjõu puuduse ja kõrgete palkade vahel. „Kui poleks tarvitusele võetud 1922. ja 1927. aastatel seadusandlikke abinõusid sisserändamise vastu, siis oleks tööpuudus vististe palju suurema ulatuse võtnud ja raskesti oleks muutunud alal hoida kõrgeid palku.“

Võrdlemisi nõrk ametiühingute areng paljudes tähtsates tööstusharudes Ühendriikides võimaldab neis tööstusharudes ettevõtete juhatustele tööpalku kindlaks määrata ilma tööliste nõudmiseta; töösturitel pole loomulikult mingit põhjust rohkem maksta kui hädatarvilik on vajatava tööjõu muretsemiseks.

Mõned ettevõtted Ühendriikides ja ka teistes maades maksavad, kui mitte täiesti, siis üldiselt kõrgemaid palku kui nende konkurendid, sest et kõrgemad palgad võimaldavad neile hankida teatud arvu töölisi, kes omaks võtavad ettepanud valmistusmeetodid ja mõnesugusel määral hakkavad ettevõtete juhatuste käsualusteks. Kõrge tasu meelitab kokku töölisi, kes omavad tarviliku tootmisvõime, energia ja vilumuse.

Töölised peavad arusaadavalt eba-meeldivad töömeetodid vastu võtma ja palgavõitlusest hoiduma, teiste sõnadega, palgad makstakse selleks, et saada eriti väljavalitud töölisti, kes on peamiselt kohane temalt nõutud tööde jaoks. See on ka üks kõrgete palgade majanduselu juhtimise külgedest. Teised ettevõtted võtavad selle põhimõtte omaks, et oma tööde jaoks muretseda rohkesti hästi õppinud töölisi ja selleks, et neid saada, maksavad kõrgeid palku. Neis ettevõtetes on tööliste valikul tööoskusel — ja arenemisel suur tähtsus. Mõlemat liiki ettevõtetes on kõrged palgad ühenduses tööoskusega, millest on tingitud kõrge töötasu. Selles mõttes võivad kõrged palgad olla tootmisvõime mõõdupuuks.

Kuna ettevõtjad kõrgeid palku maksavad ja töökulusid katsuvad vähendada valmistusorganisatsiooni parandamisega, tähendatakse mõnelt poolt, et organiseeritud töölistikond peab vähe paremat palka saama, kui see palk, mille juures kõik töölised tööd leiaks. Seda seisukohta kaitseb Rowe oma raamatus: *Wages in Practice and Theory*. Tema on järgmisel vaatekohal:

„Konkurents võib ja peab suurenema alalise püüdmise läbi kõrgete palgade poole, kui tahetakse tänapäeva või üldse iga majandussüsteemi juures kõrgendatud tulukust saavutada.

Palkade kõrgendus sellekohastes piirides, missugused vististi kõigi tööstus-

harude kohta on olemas ja tihti võrdlemisi laialdased, mõjub kaasa küllaldasele tootmisvõime parandamisele, iseäranis siis, kui see kõrgendus kauemat aega püsib ning selles mõttes tasub iseennast, kuigi algul näib tekkivat tööpuudus ja rahvusliku sissetuleku vähenemine, lõpuks siiski töötud jällegi tööstusprotsessis tööd leiavad ja rahvuslik sissetulek uuesti tõuseb.“

Rowe tõendab, et modern ametiühinguline liikumine on võimeline pikemaks ajaks tööpalku kindlaks määrada, seks teostada soovivat edu tööstuse organisatsioonis ja tehnikas ning samal ajal saavutada normaalset tasakaalu palkades. Sellepärast ta paneb ette:

„Ametiühingud peavad teadlikult püüdma palkasid hoida mitte ainult produktsiooni kandejõule vastavas kõrguses, vaid vähe kõrgemal; nad peavad arvestama asjaoluga, et seeläbi vahelduv, aga püsiv töötaolu esile kerrib, mida nad iseenesest sünnitavad, kuid mis pole veel kapitalistlike süsteemi viga; nad peavad kõik võimalikud abinõud kasutama selleks, et töölistikonna võimeid suurendada, mis kergendaks, uuenduste ja tehniliste paranduste läbiviimist, kusjuures uuendused tulevad enne uut palgakõrgendust läbi viia; nad peavad püüdma igaviisi pehmenendada töötaolu tagajärgi iga üksiku töölise suhtes. See mõte on tegelikult ainult seesuguse poliitika jätkamine, mida juba üldiselt on silmas peetud majanduselu kriisiaegadel. Sellel ajal hoiavad ametiühingud palgad juba tahtlikult nii kõrgel kui võimalik, ilma et nad püüaksid palkade alandamisega töötaolu pehmenendada.“

Kuigi sarnane eeskuju tulemusriikas peaks olema, tuleks seda arusaadavalt siiski ettevaatusega võtta. Kui nimelt ettevõtjate suhtes niisugust suurt survet tarvitada, siis ei hakka nad majanduselu tootmisvõimet arendama, vaid vastupidine nähtus võib juhtuda. Viimane vististi leiaks aset neis tööstusharudes, kus on konkurents iseäranis tugev —, nõudmine lõdveneb või tehniliste uuenduste ja ettevõtte organisatsiooni parandamine vähe tagajärgi annab.

Samuti on kunstilise palgade kõrgelhoidmisega esile kutsutud psüholoogil-

sel suhtumisel hoopis teistsugune iseloom, kui sellel, mida on põhjustanud laias ulatuses tööjõu puudus. Seal kus kõrged palgad tegeliku tööjõu puudusel on tekkinud, puudub tööandjatel võimalus muud teed valida, kui produktsiooni tõstmisega töökulusid vähendada. Kui ettevõtted püsivad kunstlikult kõrgel hoitud palkade juures, võtab maad võrdlemisi suur tööpuudus. Niisuguse soovitusel järele käimine mõjuks halvasti tööandjate ja avaliku arvamise peale ning kutsuks esile vastuvaidlusi. Professor Clay on oma arvustuses Rowe raamatu üle selle peale tähelepanu juhtinud, et sarnase eeskujuga jälgimine majanduselu tootmisvõimaluste parandamisel annaks ebasoodsaid tagajärgi, kusjuures teatud töölisgruppide palgad oleks, nagu nimetatud, mõnesugusel viisil kõrgemad kas teiste tööliste või tarvitajate kulul.

Aga võib siiski olla olukordi, mil teadlik palkade kõrgendus või palganormidest kinnipidamine teatud tööstusharudes hoolimata ebasoodsatest oludest võib õigustatud olla ning viia lõpuks isegi produktsiooni suurendamisele ja töökulude vähenemisele. Nii osutub palkade alammäära kindlaksmääramine nende tööliste kohta, kes ebanormaalselt madalat töötasu saavad, kui palkade kõrgendus viimaste seisukorda parandab, tihti majanduslikult õigeks sammuks, sest et seeläbi ei saa parandatud ainult tööliste tootmisvõime, vaid tööandjad on ühtlasi sunnitud tööjõuga hoolikalt ümber käima. Sellekohane inglise komisjon, mis oli ellu kutsutud palkade mõju ja tagajärgede uurimiseks, muu hulgas määrab kindlaks, et „mõningail juhtudel kõrgemate palkade maksmapanemine on annud teatavat tõuget töömetoodide parandamisele. Meie oleme tähele pannud juhte, kus produktsioon on kasvanud ettevõtte organisatsiooni ja masinade uuendamise teel.“ Edasi Lõuna-Aafrika palkade komisjon oma viimases ettekandes tööministrile märgib, et ta sellekohastel uurimistel on leidnud rohkesti halvasti organiseeritud ettevõtteid ja näitab, et mõnedes tööstusharudes ettevõtted kõrgete palkadega on parandanud oma organisatsiooni.

Edasi võivad kõrged palgad tõsi-seks eeskujuks olla neile tööstusharudele, kus organisatsioon ja valmistus seisab silmnähtavalt väga madalal järjel, mis suurel määral võib saada parandatud. Kui tööandjatel on võimalus oma majanduslisi raskusi tööpalkade vähendamise teel kõrvaldada, siis on neil vähe põhjust produktsiooni viiside parandamisele asuda. Inglise söekaurite tugev vastupanu viimasel ajal tugenese suurel viisil seisukohale, et ettevõtjate poolt nõutud osalist palkade alandamist poleks tarvis ette võtta, kui tõsiselt mõeldakse tõsta söetööstuse tootmisvõimet.

Edasi, viimase töötüli puhul Lancashire'i puuvillatööstuses 1929. a. juuli- ja augustikuudel juhiti tööliste ja avaliku arvamise poolt tähelepanu uuen-duste vajadusele nimetatud tööstusharus. Vahekohus teatas oma otsuse kuulutamisel, et tööandjate nõudmine palkade alandamiseks olevat õigustatud. Olemasoleva valmistusviiside ja organisatsiooni juures olevat selles tööstusharus tugeva depressiooni tõttu soovitav tööandjate poolt ettepanud palkade vähendamine 12½% võrra. Samal ajal ei uskuvat aga uurimiskomisjon täiesti, et ainult palkade alandamise teel võiks seisukorda parandada. Et olukorda otsekohe muuta, selleks olevat tarvilik heaks kiita tööandjate poolt ettepanud palkade alandamise määra pooles suuruses. Komisjon oli siiski arvamisel, et tööandjad võiksid ettevõtete parema korraldusega oma seisukorda kaugemale ulatavamalt parandada ja nad teeksid seda vast varemalt, kui komisjon nende nõudmise palkade alandamiseks rahuldab ainult osaliselt.

Edasi, kõrgete palkade olulisem osa seisab selles põhimõttes, et majandusliste raskuste ajajärkul „palku mitte alul, vaid lõpul“ revideeritaks. Sellel põhimõttel on see hea külg, et ta tööandjate tähelepanu kasulikkuse suurendamisel kõigepealt juhib tootmisvõime parandamise võimalustele ja alles selle järele palkade vähendamisele. Ühendriikide tööandjad on palju kaasa mõjunud selle uue vaatekoha väärtuse tõestamiseks.

Sotsiaalse Arengu Rahvusvaheline Liit 30-aastane.

Johannes Sonin.

Tänavu juulis saab 30 aastat sellest täis, kui Pariisis ühel rahvusvahelisel kongressil otsustati asutada Rahvusvaheline Seadusliku Töökaitse Ühing. Selle ühingu liitumisest 1926. a. Rahvusvahelise Tööpuuduse Vastu Võitlemise Ühinguga ja Alalise Sotsiaalkindlustuse Komisjoniga tekkis Rahvusvaheline Sotsiaalse Arengu Liit. Nii siis võib liit, kuhu kuulub ka Sotsiaalse Arengu Eesti Ühing, tagasi vaadata oma kolmekümneaastasele tegevusele.

Tekib tahtmata küsimus, mis on tehtud selle 30 aasta jooksul ja missugused tagajärjed on olnud sellel tegevusel. Lugeses töökaitse seaduste arenemise ajalugu, näeme, et 19. sajangu lõpul töökaitset veel väga vähe tunti. Mõned riigid olid astunud esimesi arglikke samme, andes välja seadusi, mis pidid kaitsma lapsi üleliigse ekspluaatatsiooniga eest jne. Oli aga palju riike, kus töökaitset veel undki ei nähtud. Ja kuigi need esimesed seadused välja anti, leidsid nad suurt vastuseismist. Valitsesid ikka alles n. n. Manchesteri kooli vaated, mille järele riik ei tohtinud vahele segada tööstuse ja kaubanduse arenemisele. Lepingu sõlmimisel pidi valitsema pooltel täielik vabadus oma tahtmise järel määrata kõiki töötingimusi. Kuigi esimesed töökaitse seadused laste tööpäeva maksimaalse pikkuse määrasid kindlaks 12 tunni, kutsus sarnane seadusandja samm tööandjate juures välja otse pahameele tormi. Kes aru said, et tööline ja tööandja ei ole mitte ühetugevusega pooled, et tööandja, kui tal on vaba voli, võib töölisele igasugused tingimused peale suruda, neid oli vähem. Peasjalikult leidis neid ainult teadusemeeste seas. Just teadusemehed olidki, kes panid aluse Rahvusvahelikule Seadusliku Töökaitse Ühingu. Eriti energiliselt tegutses ühingu asutamiseks kaasa noor Belgia õpetlane Ernest Mahaim. Ühingu ülesandeks pidi olema teadusliku tööga selgitamine, et sotsiaalset reformi hädasti tarvis. Ühingu liikmed pidid tegema laialist propagandat sotsiaalseaduste kasuks. Eriti oli aga nende ülesandeks teha selgeks

valitsevatele ringkondadele, kui absurdsed on nende väited, kes nõuavad täielikku vabadust lepingu sõlmimisel.

Kuna ühingu ümber peagi kogunesid väga nimekad õpetlased, kelle sõnadel ja kirjutustel oli kaalu, hakkasid ühingu ideed vähehaaval pinda leidma. Mõnes riigis anti välja ühingu liigete pealekäimisel üks või teine sotsiaalseadus.

Kui ühing ennast küllalt juba jõulisena tundis, kutsus ta 1904. a. Bernis kokku konverentsi, kus esimest korda katset tehti rahvusvahelisi lepinguid sõlmida töökaitse alal. Konverentsist võtsid osa ka mitmed riigivalitsused oma esindajate kaudu. Konverentsid kordusid ka hiljem. Neil võeti vastu mõnedki rahvusvahelised lepingud, mis aluseks olid mitmeski riigis sotsiaalseaduste väljaandmisel. Praegusel ajal on need lepingud omas suuremas osas tähtsuse kaotanud, kuna töökaitse on, eriti peale ilmasõda, suuri edusamme teinud. Võiks vaid nimetada ehk lepingut, mis ärakeelas valge vosvori tarvitamise tikutööstuses. See leping on praegugi tuntud veel Berni konventsiooni nime alla. Tema on ratifitseeritud suurema osa riikide poolt ilmas, ka Eesti poolt. Sel konventsioonil on õige suur tähtsus tööliste elu ja tervise kaitseks, sest valge vosvori tarvitamise puhul olid mürgitused ja haigestumised tikuvabrikutes alalisteks nähtusteks. Tikuvabrikuid otse kardeti. Nüüd, kus valget vosvori tikukude valmistamisel enam ei tarvitata, on töö tikuvabrikutes palju tervem ja pole karta nii tule hädadohtu, kui seda oli enamalt.

Ühing andis välja ka palju sotsiaalküsimusi selgitavaid kirjatöid. Erilist tähelepanu väärivad ühingu poolt väljaantavad seaduste seeriad. Ühing las kis tõlkida ja andis trüki välja Saksa, Prantsuse ja Inglise keeles kõik ilmas ilmunud töökaitse seadused ja määrused. Neid seaduste seeriaid laotati laiali igal pool suurel arvul, et nad võiksid olla tõukejõuks sotsiaalseaduste väljaandmiseks neis riikides, kus veel neid seaduseid ei olnud.

Samast ideest on kinnihakanud Rahvusvaheline Töökaitse, kes nüüd Genfis annab välja maailmas ilmunud sotsiaalseaduseid. Üldse peab Rahvusvahelise Töö-organisatsiooni tekkimise eest tänu ütlema Rahvusvahelise Seadusliku Töökaitse, praeguse Sotsiaalse Arengu Liidu tegelastele. Nemad olid, kes mõjutasid Versailles'i rahulepingu sõlmijaid, nõudes rahulepingusse osa sisse võtmist, mis käsitaks sotsiaalküsimusi. Nende mõjutuste tagajärjeks on Versailles'i rahulepingu XIII osa, mille põhjal asutatud Rahvusvaheline tööorganisatsioon.

Kuigi praegu ütlemissi kuulub, et Rahvusvaheline töö-organisatsioon ei suuda palju läbi viia, oleks ülekohtune igauks, kes ütleks, et selle organisatsiooni loomine oli asjatu vaev. Tänu sellele organisatsioonile on terves ilmas peale ilmasõda sotsiaalseadusandluse teinud hiilgavaid edusamme. Meil Eestis on sotsiaalseadusandluse alal küll vähe tehtud, kuid needki vähesed seadused, mis ilmunud, on suuremalt jaolt rahvusvaheliste konventsioonide täideviimiseks. Järelikult on Rahvusvahelisel Töö-organisatsioonil olnud mõju ka Eestis seadusandlusele. Sellepärast võime hea meelega saata oma parimad õnnesoovid juubilarile, kui suurimale sotsiaalsead. eest võitlejale ilmas, kui võitlejale, kes on mõndagi korda saatnud töölikklassi olukorra parandamiseks.

Võib ehk veel tekkida küsimus — mis otstarve on nüüd veel Sotsiaalse Arengu Rahvusvahelisel Liidul ja tema liigeühingutel mitmesugustes maades? On ju olemas ametlik rahvusvaheline asutus — Rahvusvaheline Töö-organisatsioon oma bürooga, kes ajab sama asju, mis Sotsiaalse Arengu Liit. See küsimus on olnud ka kaalumisel Liidu konverentsidel ja on leitud, et Liit peab edasi töötama ja veelgi rohkem oma tegevust laiendama.

Peapõhjused, miks Rahvusv. Töö-organisatsioon ei saa Sotsiaalse Arengu Liidu aset täita, on järgmised:

Esiteks, Rahvusvaheline Töö-organisatsioon, kui avalik Rahvasteliidu asutus, ei saa olla vaba. — Tema ripub ära riikide valitsustest, kes on tema liikmed. Kui peaks enamuse riikidest oma-

ma sarnased valitsused, kes on sotsiaalse edu vastased, siis võib Töö-organisatsioon sotsiaalse arengu edasiviijast muutuda sotsiaalse arengu pidurdajaks.

Teiseks ei ulata Rahvusvahelise Töö-organisatsiooni tööpõld kõikidesse riikidesse, vaid ainult tema liige-riikidesse. Mitmedki tähtsad riigid ei ole tema liikmed (Põhja-Ameerika ühisriigid, Nõukogude Venemaa, Meksiko jne.). Peale selle ei ole Töö-organisatsioonis esitatud kõik tegurid, kes seni maani olid sotsiaalse edu kandjad. Nii ei võta organisatsiooni seadusandlisest tööst osa rippumata teadus. Kõik konverentsidelt osavõtjad teadlased on ikkagi kas oma valitsuse või tööandjate ja tööliste esindajad, kes peavad kaitsma oma lähetaajate huvisid ja ei saa sellepärast täiesti oma parema arusaamise järele toimida, ka töölikklass omab selles töös ainult ¼ kõigist häältest. Tööandjate esindajatest võtavad osa tööst tööandjate organisatsiooni esindajad. On aga teada, et suur osa tööandjaid on sotsiaalsete reformide vastased, mispärast edumeelsed organisatsioonides mõjule ei pääse ja töökonverentsidel ka esitatud ei ole.

Kolmandaks on rida probleeme, mis-suguseid võib erapooletult käsitada ainult rippumatu teadus või jälle sarnaseid, mida võivad ülestõsta ainult asjast huvitatud, mitte aga riigiasutused.

Sellest kõigest järgneb, et on vajadus organisatsiooni järele igas riigis, mis oleks rippumatu igasugustest ametlikkudest mõjudest. Tema ülesandeks oleks erapooletult, puhtteaduslikult käsitada sotsiaalprobleeme, olla virguta-jaks ja meeldetuletajaks ametlikkudele asutustele ühe või teise sotsiaalreformi läbiviimisel või tagatõukajaks reformi läbiviimisele, olla selgitajaks avaliku arvamise ees, ühe või teise probleemi tarviduse suhtes jne.

Suurimaid pidustusi Sotsiaalse Arengu Rahvusvaheline Liit oma juubeli puhul ei pea. Peetakse ainult 3.—6. juulini Liidu nõukogu koosolek, millest osavõtma palutakse ka kõikide maade ühingutest igast ühte esindajat. Koosoleku kavas on Liège (Lüttich) linn Belgias, kus elab praegu Ervest Mahaim, kes oli, nagu eelpool tähendatud,

üks agaramatest Rahvusvahelise Seadusliku Töökaitse ühingu asutajatest ja tegelastest. Liit tahab ühtlasi austada ka sel puhul Mahaim'i. Peab tunnistama, et see mees ka seda väärt on. Olles oma kutse poolest õigusteaduse professoriks, on ta pea oma terve elu pühendanud sotsiaalse edu tarvilikusse propageerimiseks ja sotsiaaltöö uurimiseks. Ka Versailles'i rahukonverentsi töödest on ta osa võtnud ja hiljem olnud Belgia esindaja Rahvusvahelise Töö-organisatsiooni konverentsidel ja administratiivnõukogus. Ei ole vist ühestki Rahvusvahelise Töö-organisatsiooni poolt toimepandud tähtsamast sotsiaalküsimuste arutamise koosolekust puudunud see juba halliks läinud, väike Belgia professor, kelle silmist juba esimesel kokkupuudusel võib

lugeda suurt inimarmastajat ja idealisti. Kuid mitte unistaja idealist ei ole Ernest Mahaim. Tema on suur töömees. Oma suurte teadmiste ja kindla töötahtega on ta omanud üleilmse autoriteedi. Olen tähele pannud, et rahvusvahelistel töökongressidel, kus alati valitseb teatud mõõdul häälte sumin, nagu meie Riigikoguski, see sumin otsekohe vaikib, kui kõnepuldile astub professor Mahaim.

Samaks ajaks on Liège kokkukutsutud ka komisjonid, kes läbi peavad vaatama üksikute maade ühingute esialgsed ettekanded Sotsiaalse Arengu ühingutes praegu uurimisel olevates küsimustes: kõrgete palkade ja migratsiooni (sisse- ja väljarändamine) küsimustes.

Üsikuid nähteid organismiriketest ehk haigustest.

Kopsutiisikus.

Dr. Aug. Veltmann.

Kuna möödunud aasta „Töö ja Tervise“ juuli-augustikuu numbris käsitasin tiisikuse vastu võitlemise probleemi Eestis, siis tahan nüüd peatuda kopsutiisikuse, kui tähtsama ja sagedamini ettetuleva tiisikuse vormi juures, mida statistiliste andmete järele umbes 90% ette tuleb. Kopsutiisikus, nagu igasugune teine tiisikuse vorm on nakushaigus, millel on oma kindel tekitaja mikroob. Sarnane tiisikuse mikroob kujutab enesest kepitaoolist batsilli, mis üles leiti 1882. aastal Berliinis Robert Kochi poolt. Ja sellepärast kutsutakse teda Kochi kepikeseks. Need kepikesed on ümbritsetud vaha või rasva kestaga, mis neid igasuguste välismõjude eest kaitsevad. Tiisikuse batsill on väga tundelik valguse ja temperatuuri kõikumuse vastu. 37°C—38°C on tema kasvule kõige soodsam, — nõnda siis see soojus, mis just olemas inimese kehas.

Nad kannatavad kuude kaupa kuivamist, mädanevates ollustes ja vees elavad aastate kaupa. Otsepäikese kiired tapavad tiisikuse idud mõne tunni jooksul. Ja sellepärast ongi tiisikuse

vihasem vaenlane siis päike. Ka palavuse vastu on nad väga tundelikud. Juba 70°C kuumus surmab neid-20 minuti jooksul, kuna aga keev vesi hävitab tiisikuse batsillide eluvõime mõne minuti jooksul. Nii siis näeme, et tiisikuse idud on väga visa eluga, sest et neid kaitseb, nagu juba tähendasin, halbade mõjude eest vahasarnane kest, millega nad ümbritsetud.

Tekib küsimus, kuidas pääseb tiisikuse batsill inimese kopsusse? Ja selleks on just suur tähtsus hingamisel, sest iga sissehingamise korral tõmbame oma kopsud õhku täis ja seega juhime kopsudesse kõik need ollused ja idud, mis sisaldab enesest sissehingatud õhk. Kui aga on meie ümbruses, kus liigume ja töötame, näiteks tiisikust põdev haige, kelle rögas peituvad tiisikuse batsillid — siis iga kõhimise korral paiskab ta õhku lugemata hulga tiisikuse pisilasi, mis jäävad sinna piiskade ehk tilkade näol, sest kõige pisemad rögaosad võivad isegi üle ½ tunni õhus heljuda. Samuti, kui tiisikusehaige hoolimatult rögaga ümber käib ja seda põrandale sültab. Ja röga kui-

vab ära ja tungib siis tolmuga, mis põrandalt tõuseb igasuguse liikumise ajal, nagu pühkimine ja käimine, ühes tiisikuse batsillidega hingamise teel kopsudesse. Nii siis näeme, et kopsutiisikuse laialilaotajaks on tiisikusehaige, kelle rögas leiduvad tiisikuseid. Kuna aga sarnased haiged igalpool liiguvad, siis ei ole meie tiisikuse nakkuse eest kusagil garanteeritud, kas olgu see töökodades, vabrikutes, kantseleides, koolides, raudtee- ja trammi vagunis jne. Igalpool, kus köhib, räägib, aevastab tiisikusehaige, juhib ta oma kopsudest lugemata hulga tiisikuse mikroobe välisilma, mis siis ootavad ja varitsevad seal soodsat momenti, et pääseda uuesti inimese organismi. Ja ka siin on maksev see kindel looduse seadus, et tiisikuse idud, nagu iga teine elav olevus peab siginema, kasvama ja otsima uut pinda oma arenemiseks ja parasiteerimiseks — see on võitlus olemasolu eest.

Tiisikuse õiget algust on raske kindlaks teha, sest ta algab nii salapäraselt, et alles siis ennast tunda annab, kui on ta kinnitanud sügavale kopsudesse omad juured. Sarnasest tiisikusest tabatud haiged kaebavad siis väsimuse üle, mida enne nad ei tunnud. Igasugune väike füüsiline, kui ka vaimline pingutus on neile väsitav ja ülejõu. Samuti söögiisu hakkab kaduma, mis tõttu ka siis organism lõdvaks ja kiduraks jääb. Sarnased haiged muutuvad siis kahvatuks — verevaesteks. Silmad langevad auku, sinised-mustad varjud tekivad silmade ümber. Lihaksed muutuvad lõdvaks. Rasvakude kaob ära ja tugevast — priskest elujõulisest inimesest jääb järele kondine ja kahvatu inimese vari, kuna kopsudes tekkinud haiguse protsessi tõttu ilmub ka veel köha, mis siis omakord haige seisukorda raskemaks ja piinarikamaks muudab. Sarnane kui köha ilmub harilikult vara hommikul, pärast ärkamist, pärast lõunasööki ja õhtul magama minnes. Köha muutub järjest ägedamaks. Mõnikord läheb ta koguni nii ägedaks, et haige köhimisel oksendama hakkab. Okset ei tule ühegi teise köhahaiguse puhul, kui läkaköha maha arvame, nii sagedasti ette, kui siin. Ühes köhaga tõuseb ka kehasoojus — temperatuur. Sarnast tem-

peratuuri tõusu võime leida just õhtuti. Kuna harilikult terve inimese kehasoojus kõigub 36°C—37°C vahel, siis algava tiisikuse korral püsib ta mõned pägalad üle 37°C. Ja sarnased väikesed temperatuuri tõusud annavad põhjust oletada tiisikust, Vastu hommikust ööd hakkab palavik langema — millele järgneb siis higistamine. Nii siis ka öösised higistamised on väga kahtlased oma iseloomu poolest ja nende põhjuseks on organismi nõrkus, mis tekkinud tiisikuse pisilaste mürkidest, mis nad ühes organismi munavalge lagunemise produktidega veresse saadavad. Ühes köhaga hakkavad haiged ka rögistama. Mida suuremad lagunemise protsessid kopsudes, seda rohkem on röga. Tiisikuse röga on tükiline ja vajub vees põhja. Leidub rögas verd, siis on tiisikuse protsess mõne veresoone kopsus katki söönud. Sarnane veri on rögaga harilikult segatud ja vahutab. Alati ei ole tarvis, et rögas peab olema suurel hulgal verd.

Juba väikesed verekiukesed ja punktikesed on kahtlased tiisikuse tunnusemärgid. Veresülitamise põhjuseks ehk tõukeks on sagedasti äge köha, aevastamine ja igasugused kehalised ja vaimlised pingutused. Samuti on mitmed sellest tugeva ja isegi surmava verejooksu saanud, kui lamavad näiteks suvel kaua aega põletava päikese kiirte all — päevavanne võttes, ehk jälle saunas kuumas leilis viheldes. Verejooks võib olla teinekord õige väike, kuna aga raskematel juhtudel, kui on rebenenud ehk katki löödud mõni suurem veresoone — verekaotus ulatab ½—1 liitrit. Kuid verejooksud võivad tihti ka ette tulla ilma mingisuguste väliste põhjusteta südaösel une peal — mis tekib sellest, et tiisikuse protsess on hävitanud veresoone seina.

Igasugusel kahtlasel juhtumisel, kui haige pikemat aega köhib, öösiti higistab ja õhtuti väike palaviku tõus — tuleb röga järele uurida lasta, kas on selles tiisikuse batsille. Kui aga ilmub juba verd rögasse, siis võib enamvähem öelda, et rögas tiisikuse pisilased.

Need üksikud ettetoodud sümptomid on väga tähtsad argumendid algava tiisikuse äratundmiseks ja on põhjuseks arsti poole pööramiseks kopsude põhjalikuks järeleuurimiseks.

Kes on arsti pool käinud, see on ka tähele pannud, et arst harilikult kaht abinõu omas kabinetis kopsude ja südame järelkuulamiseks tarvitab. Need on sõrmed ja kuulamiseturu ehk stetoskop. Nende kahe abinõuga on arstid alates juba vanast hallist ajast hakkanud kui veel ei tuntud röntgeni kiiri, kindlaks määrama inimese sisemisi orgaane. Ja nii aastasadasiid on klopidud ja kuulatud terve ja haige inimese sisemisi orgaane ja sel teel siis ka selgusele jõutud, missugune orgaan on terve ja missugune haige. Kuigi meil on olemas röntgen, millega võime jälgida inimese orgaanide tegevust, siiski ei saa ükski arst ravitseda haigeid, kui ta ei oska kuulata ja kloppida.

Kui nüüd näiteks perkuteerida (kloppida) tasa tiisikusehaiget kopsu, siis ei ole kopsukõla mitte sarnane hele, nagu see terve kopsu juures, vaid vastupidi tume, nagu ilma kõlata. Ka kuulamise juures leiame siin suuri muudatusi. Kopsuhingamise kahin on nõrk, või jälle liiga kare ehk pikendatud. Ühtlasi sellega kuuleme seal üksikuid ehk suurel hulgal märke raginaid, mis näitab, et vastavas kopsuosas on käimas kopsukoe lagunemise protsess. Kui aga on kopsusse tekkinud koobas, — siis kuuleme seal tugevat väljahingamise kahinat, mida terve kopsu juures kuulda ei ole. Peale väljahingamise kahina kuuleme sarnase koopa kohal plöksuvaid, märgi, vulilisi raginaid, nagu astuks meie näiteks soisele pinnale, mille kamara all vesi vulle hakkab ajama.

Väga tähtsat osa algava tiisikuse äratundmises ehk diagnostitseerimises mängib röntgeni kiirtega läbivalgustus. Mida arsti kõrv ja sõrmed ei suuda kindlaks määrata, seda aitab siis täiendada röntgen. Juhtub nii tihti, kus kõrvaga kuulates ja sõrmedega kloppides midagi patoloogilist kopsus leida ei ole. Kui aga juhtida röntgeni kiirred kopsudesse — siis võime seal iga-suguseid muudatusi leida ja isegi kaverne. Nii siis iga kopsuarst, kui ka praktiline arst peab alati, kui vähegi kahtlane — oma haigeid kontrollima röntgeni abil. Ja see on just väga tähtis algava tiisikuse korral, sest mida varem leiame üles algava tiisikuse pesa, seda kiiremini võime teda parandada.

Ilma röntgeni kiirteta on arstil sagedasti raske kindlaks teha, kas on tegemist algava kopsutuberkuloosiga ehk lihtsa kopsukatarriga. Kopsutiisikuse kindlaksmääramiseks tarvitatakse veel teisi vahendisi, mis küll alati konstantsed ei ole, kuid siiski mil teatav diagnostiline tähtsus olemas on. Nii tarvitatakse tuberkuloosi süstimisi nahasse, naha alla ehk lihtsalt õõrutakse naha peale. Kui on näiteks kusagil organismis mõni tiisikuse pesa ehk jälle tiisikuse batsillid leiduvad kusagil näarmes uinavas seisukorras, siis reageerib meie organism positiivse reaktsiooniga ja tuberkuliini süstimise ehk nahasse õõrumise kohasse ilmub punetis. Sellel reaktsioonil on oma suur tähtsus just lapse aastates, eriti rinnalaste juures. Kuna aga täiskasvanute juures sellel suuremat tähtsust ei ole, sest praegusel tiisikuse ajajärgul reageerivad tuberkuliini peale isegi kuni 90—100% isikutest.

Peale tuberkuliini proovi tarvitatakse veel tiisikuse kindlaksmääramiseks ehk jälle haiguse iseloomu kohta punaste vereliblede langemise reaktsiooni — nõndanimetatud settimisreaktsiooni. Settimisreaktsioon näitab, kui kiirelt langevad ehk sadestuvad punased verelible.

Settimisreaktsioon annab oma positiivse resultaadi ainult siis, kui on organismis käimas mingisugune muna-valge ainete lagunemise protsess, mõne raske haiguse korral: nagu tiisikus, siifilis, kuriloomulised kasvajad jne. Mida kiirem on langemise koeffitsient, seda halvem on haiguse käik. Nii siis tuleb tiisikuse haigete juures iga kuu teha sarnane reaktsioon.

Ka kahtlastel juhustel võib see reaktsioon meile abiks olla. Nii näiteks, kui kellegil on pikemat aega kõrge palavik, mis ei parane, siis tuleb juba selgusele jõuda, mis põhjal see on. Selleks tarvitame siis settimisreaktsiooni. On punaste vereliblede kiirendatud langemisega tegemist, tuleb kahtlustada tuberkuloosi, kui selleks on olemas teised tundemärgid. Kui aga jääb reaktsioon normaalseks, siis on mõned muud tegurid palaviku tõususe süüdi, nii näiteks närviline konstitutsioon, mis ka suurema palaviku võib anda.

Mõnda närvikavaliste häiretega inimtüüpidest (psühopaatidest).

Dr. H. Jürgenson, Tartu.

Õpetusega konstitutsionaalsest kehaehitusest on tugevasti edasi jõutud psühopaadi mõiste defineerimises. *Kretschmer* räägib: 1) atleetilistest, 2) asteenilistest („kõõlusline“, kahvatu-kõhn) ja 3) püknilistest (rasvane-ümar-gune) inimtüüpidest, prantslane *Sigaud* 1) respiratoorsest (hingamiselundid tõmbavad sarnase inimese juures omale meie peatähelepanu), 2) digestiivsest (seedimiselundid paistavad sarnasele inimesele tähtsamateks osutuma), 3) muskulaarsest (lihased) ja 4) tserebraalsest (ajuinimene) inimtüüpidest, *J. Bauer*, „vere-mahlakinniste näärmete valemile“ toetudes, inimestest, kes kord nii öelda kilpnäärme suurendatud tegevuse tähe all elavad, teisel korral selle mitteüllaldase funktsiooni all kannatavad (kretiinid, päkapiku jne. inimesed), siis, kes sugunäärmete, neerulisanäärmete jne. üli- ehk alategevuse all elavad, kannatavad, end kehaliselt ja vaimliselt elus maksma panevad. Vana psüholoogid rääkisid kord 1) sangviinilistest (kuumaverelistest), 2) flegmaatilistest (külmaverelistest), 3) holerilistest (püsimatud, tujukad) jne. inimtüüpidest, kuid psühopaadi mõiste määramiseks oleks kõigest sellest siiski vähe.

Sporditeaduslikult on näiteks küll kindlaks tehtud, et just atleetiline tüüp suudab, näiteks, optimumi kätte saada kõikisuguste sportlike viskete, tõstmiste ja maadluste alal, asteeniline inimtüüp suudab just kõige kõrgemat rekordi kätte võita hüpetes jne. (seks on sajatuhandeid uurimusi olemas), — välisest ilmest, üldkeha ehitusest ja sellest saadud muljetest (sellele põhjeneb tänini vähemalt peamiselt ka õpetus inimtüüpidest, millist mainisime) oleks aga vähe meil neuropsühiiliste kõrvalkalduvuste, psühopaadi mõiste kindlaksmääramiseks, — ent seda juba sel lihtsal põhjusel, et tegelik elu meile näitab, et psühopaate on inimeste keskel nii atleetiliste, asteeniliste, kui ka teiste kehaehitusliste „välisvormidega“ inimeste hulgas; — tei-

seks, mis aga oluline, psühopaadi mõiste defineerimiseks, teatava diagnoosi panemiseks vajame siin just teada, mida vastav, uuritav inimene räägib, kuidas ta mõistab...

Psühopaatilise konstitutsiooni, inimtüübi juures meie leiame kõrvalkalduvusi nii meelte poolt tajutud, aja ning ruumi, mälu, affektide jne. tegevusvallas; et me alateadlikkuses kui ka teadlikkuses on alalised konfliktid, millised alaliselt on liikvel meis, seda teame ka. Alateadlikkus aga on palju rohkem seotud emotsioonidega ja meelte tegevusintensiivsusega, kui meis tegutsev intellektuaalne külg, mis kantud puhtaist teadlikkudest elementidest.

Seepärast puutub ka psühopaadi mõiste eesrinna kokku just häiretega me tundeelus ja tahteavaldustes. Teisel kohal tulevad juba ette intelligenti defektid (Intelligenzdefekte), rikked intellektuaalsetes võimetes, näit. mälu vähenemine jne. Üldiselt võttes saab kogu inimene siia kaasa kistud: me näeme psühopaatide juures assotsiatsioonide ketistamises nõrgenemist, väsimust, ja lõppude lõpuks kõigest (oma moodu) saadust ja mõistetust valemõitu otsustamist. Kergemal juhul me räägime siin küll vaid üksi kui ühest inimese juures ilmsiks tulnud imelisest normist kõrvalkalduvusest, variatsioonist (Variation der Norm), raskemal juhul kui kindlakujulisest defekt-psühoosist, neuroosist ja haigusest orgaanilises mõttes. Psühopaatide juures leiame tihti mutatsiooni (Nageli), „väljasuremise“ nähtusi. Kõik nad võivad ärarippuda aga nii päritavatest, kui ka hilisematest põhjustest. Mehe ehk naise sügurakkude suhteline alaväärtuslikkus võib ühe abieliu juures näiteks anda põhjust üksinda selleks, et sünnivad üksi lühipäised (väikene pea ümbermõõt) lapsed, kui aga pooled teistega abielluvad, ei sünni enam neid. Siinkohal räägiksime me just n. n. vastavatest idurakkude arengu — tendentsi iseäraldustest, kõrvalkaldu-

vustest. Sisenäärmetest tingitud rasketest rikestest, mis näiteks päkapikuinimesi sünnitavad, rääkisime kord juba ka enne siin. Edasi teame, et sündinud laps võib ilmale tulla närvihaigusega, mida ta vanematelt saanud, n. n. päritud siifiliselega; ka alkoholil ja üldse kõige mitmesugusematel mürikidel ei ole siin just etendada väikest osa. Nüüd mainime järgmisi rikkeid, mis ema sünnitus- ja suguelunditega kui sarnastega seotud on. Kitsas vaagnaruum, emaka sisemine ehitus, välised rasked üleelamised sünnitamise ajal võivad raskesti lapsesse mõjuda. Abiandmine sünnituse korral, kus arstiriistu (tangid jne.) tuleb appi võtta, võivad lapsele tuua palju kahju, kui pead liiga palju muljutakse jne. „Pea seadmine“ on mõnes mahajäänud nurgas ka pärast sündimistki veel tänini meil Eestis veel moodis. Hilisematest põhjustest, mis närvikavalistele häiretele põhjust annavad, nimetaksime kõiksuguseid akuutseid külgehakkavaid haigusi, teravaid mürgitusi, kukkumisi pea peale, inglise haigust (rachitis) jne. Halb, tervisele kahjulik ümbrus, kliima jne. toovad kahju ka siin: troopikamaades tekib psühoos (Tropenkoller) jne. Psühopaadi (psychopatische Persönlichkeit) erguvaimukavaline ärritavus on õige suur. Hirm, kartus karistuse ees, mittesoovitavad üleelamised, vere nägemine jne. võivad raskesti siin vastavale isikule toimida.

Hüsteeriat on just nimetatud hingeelulise trauma, affektide shokki, „ergupõrutusest“ kergesti väljakutsutavaks haiguseks, kuid muidugi peab just seks ka vastavat, vähematki eelkalduvust olema. Edasi, — laste suguelundite puudutamine (käperdamine), mis viimaks halvaks harjumuseks saab, viib ajajooksul just üldisele väsimustundele. Alalisest üliväsitamisest, korratu eluviiside juures sealsamas, just tekib vastavate isikute juures neurasteeniagi.

Neurasteenia oleks nii siis väsimusneuroos. (Tarvitatakse ka mõnedes õpetlaste töödes mõnel kohal mõistet psühasteeniast, mis tähendaks, et mitte niivõrra ei ole väsinud „ergud“, kui võrd „psühe“; asteenia = nõrkus).

Psühopaadi juures leiame meie kõiksuguseid rikkeid nii siis, nagu tähendasime kord, just ka tema mõttekäigus ja otsustamises. Tekib tihti siin mingisugune tujukus, mis kord ennast ühes suunas, kord teises suunas avaldab ja maksma tahab panna. Sisemine, isiklik elu (Inneleben) võtab omale mingisuguse haiglase ilme juurde, mõtet kaotavad järjekindluse, mis raske-
mal korral juba õpetlaste (Bleurer, Helveetsia) järele n. n. autismuseks muutub. Esitatust talle küsimustest katsub mõnel korral psühopaat just eemale puigelda, kõrvale hoida, raske-
matel juhustel leiame nähtusi siin, mida me stereotüüpiks kord, teisel juhusel, korral perseveratsiooniks, siis negativismiks jne. arstiteaduses nimetame. Palju poosi, shesti, n. n. katoonilist nürisust (katotonischer Stupor) võime ühel ehk teisel juhusel just leida siit. On haigusi, kus kõik need nähted ühekorraga on olemas, kuid mitte mõnest üksikhaigusest ei ole rääkida tahtnud me selkorral siin.

Prof. Knut Schneideri järele võiksime rääkida mitmesugustest psühopaatilistest konstitutsioonidest kantud psühopaatidest: 1) hüpertüümilistest, 2) eksplosiivilistest, 3) end maksmapanna tahtvatest, 4) tahtejõuetutest, mõned räägivad siin neurasteenikeridest, 5) tüliotsivatest, kurjategijad kuuluvad siia jne. Prof. V. Strohmayer kriipsub alla n. n. erilist psühopaatilist reaktsiooni, rääkides n. n. passiivsetest ning aktiivsetest tüüpidest, nähes psühopaatilises konstitutsioonis olevat tendentsi vastavate reaktsioonide ilmutamiseks, ka näitamiseks teistele inimestele.

Prof. Kraepelin, vaimuhaiguste eriala möödunud XIX sajandi parem eriteadlane, eraldab 1) sünnipäraste närvikavaliste häiretega inimtüüpide n. n. 2) psühopaatilistest isikutest, kelle hulgast ta erigruppina mainib üliärritatavaid, tujukaid, impulsiivseid, seltskonna kartjaid, tüliotsijaid jne., kuna sugueluliste kõrvalkalduvuste, perversioonide all kannatajaid arvab ta päritavate, sünnipäraste närvikavaliste häirete all nimetatud, närviliste inimtüüpide hulka. [Kuid viimase kuulusus tänini on veel küllalt vaieldav]. Mõned õpetlased nimetavad, et psüho-

paatilisele konstitutsioonile kui sarnasele on omased häired just nii affektiivsete anomaaliatega näol, kui ka neurotiliste kõrvalkalduvuste vormides, — psühhopaatia kujutab enesest teatavat psühhilist arengulist mitte-väljakujunemist, „täisealiseks saamist“ jne.

Ka minnakse järgmiselt meid huvitanud küsimuse juurde, kus seletatakse, et anormaalsed hingeelulised reaktsioonid ei olevat mitte „haigused“, nad olevat vaid normaalsed variatsioonid inimlikes reageerimisviisides.

Nii siis leiame terve rea põhjendusi ja vormuleerimisi, kuidas suhtuda psühhopaadi mõistele, psühhopaatilisele inime tüübile ehk psühhopaadile. Ergukavaliste häirete parandamiseks, millised väga kardetavateks võivad muutuda, võib mõnel korral natuke kaasa aidata hea kasvatusena jne. Seks ei tohi halvemaks teha inimest, mitte võimaldades näiteks ka psühhopaadile just armuda mõnesse lootusetult, mitte kasvatada temasse kätemaksmise himu jne., siin lahendada katsuda kõike puhtreaalsemal alusel, ilma tormi ja äikeseta, nagu elu isegi küllalt reaalne ja hallsume on.

Nagu kõigest ülal seisvast võis selguda, on psühhopaadi mõiste defineerimine meil veel suurte raskustega seotud: puht-kehalised, üldmuljelised,

silmaga nähtavad rikked ja kõrvalkaldumised, kui ka mõtlemisviisi (otsustamine jne.) iseäraldused lubavad ühte ja teist väljavõtet teha. Meie ei või näo järele ära öelda, kas vastav isik on psühhopaat ehk ei, me peame kuulma ka tema mõtteväljendusi ja otsustamisi siin. Närvilise inimesega peab hästi ümberkäima, omas otsustes olema järjekindel, kasvatusena igal pool rahus tavalt mõjuda. Ning just rahulikkust vajab eriti ju ta: rahulikkus hoiabki inimest tasakaalus, millest väljalöödud on närvilise konstitutsiooniga inimene, psühhopaat.

Neurasteenia, psühasteenia, neurasteenik, psühasteenik (psühhopaat) ja terve rida teisi ergukavalisi (nii ka psühhogeenseid ehk jälle n. n. orgaanilisi) kõrvalkalduvusi, inimhinges need mõisted keerlevad just selle haiglaselt anormaalse inime tüübi ümber, kellest meil olnud senini jutt, kes vajab haiguste, kui ka kergematel juhustel oma iseäralduste pärast rahustamist, rahulikkust, head kohtlemist. Dr. F. Kreutzvaldi, arst-luuletaja, sõnadega „Hommikust“ soovitaksime siin veel lõpuks sarnasele inimesele samuti:

*Jää rahul süda
keda ei ükski tervita,
sa laula rõõmsaid laule
ehk küll ei sunnita...*

On vahe inimeselapse ja koera vahel.

Peetakse võitlust laste õiguste, lastekaitse, hoolekande, sotsiaalkindlustuse, perekondade ja elutingimuste parandamise eest, et hoida laste tervist ja elu. On seltskonnas, ka Eestis, tugev vastuvool lastekaitsele, hoolekandele ja sotsiaalkindlustusele. Need vastased on juhitud arusaamisest ja mõtlemisviisist, mis omased neile, kes ise tahavad hästi ja luksuslikult elada, kes ise hoolitsevad ülilähsti oma süle- ja toakoerte eest, neid hellitades, nende eest otse haiglase armastusega hoolitsedes, kuid südametud, hoolimatud olles vaeste laste vastu, kes peavad viletsama olukorraga ja eluga leppima, kui jõukate koerad.

Jõukad, lastekaitse, hoolekande ja sotsiaalkindlustuse vastased, peavad oma koertele puhtaid tube, häid ja pehmeid voodisid, kus sulist ja siidist padjad, kuna aga vaesed lapsed peavad vaesuses ja mustuses viletsa toiduga leppima, poolhalasti. Jõukate koertel on

ruumid ja aiad jooksmiseks, vaestel lastel ei ole isegi mängukohtagi: nad peavad leppima musta õuenurga ja müüriääriga. On vahe vaese inimeselapse ja jõuka koera vahel.

Vaeste inimeste lapsed mustuses ja tolmus mängimas.

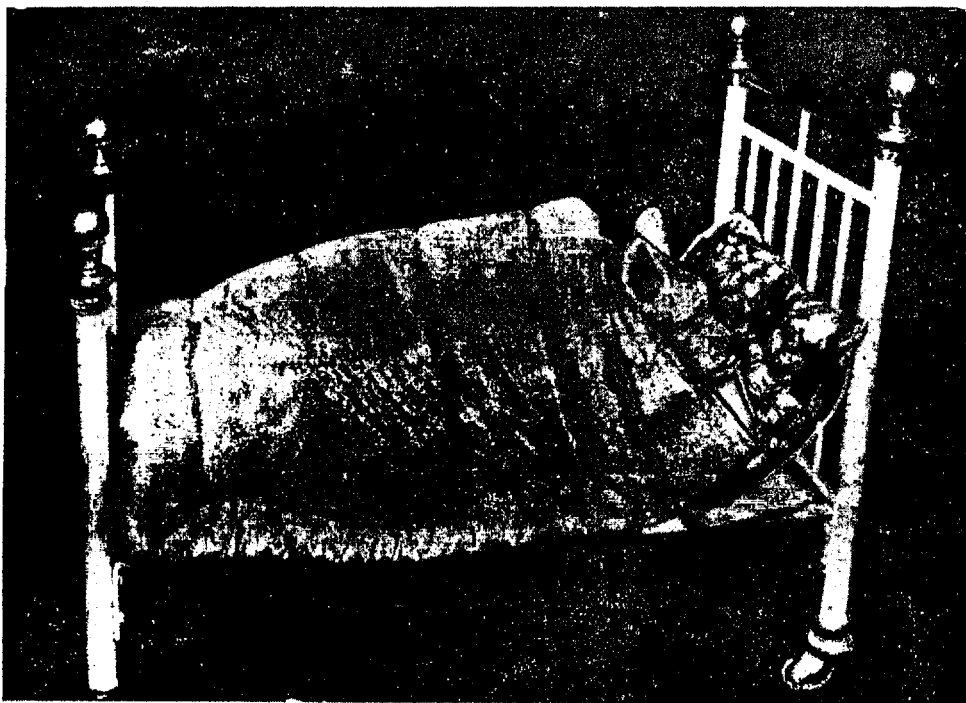
Haigekassa maksu tasumisest ja viivitusrahast.

Karl Luik.

Tööstuslise Tööseadust. § 324 on ette nähtud, et haigekassa maks arvatakse palgamaksmise juures palgast maha. Kassaosalise liikmemaksu ühes tööandja juurdemaksudega on tööandja kohustatud haigekassale üle andma ühe nädala jooksul, arvates palgamaksupäevast, s. o. sellest päevast, millal kasaliikmelt haigekassa maks on palgast maha arvatud.

tud, on see raha juba haigekassa oma. Isik, kelle käes raha (nüüd juba haigekassa raha) seisab ja kellel võimalus selle rahaga oma isiklikes huvides opereerida, on kohustatud protsente maksma viivitusraha näol.

Tegelikus elus on viivitusraha võtmise kohta käivast Tööstuslise Tööseadustiku § 324 leiduvast määrusest nii aru saadud, et viivitusraha tuleb igal

Rikka inimese koer.

Kui tööandja haigekassa maksu tähtajaks pole tasunud, siis nõutakse võlgnevad maksud sisse tööinspektsiooni korraldusel. Maksuvõlg nõutakse sisse selle korra järele, mis vastuvaidlematute riigimaksude sissenõudmise kohta seaduses ette nähtud. Sellejuures võetakse viivitusraha üks protsent kuus, misjuures poolikud kuud arvatakse täie ette.

Kui tööandja omi kohustusi tähtajaks ei täida, siis on tema kohustatud võlgnevalt maksult viivitusraha maksuma. See on ka loomulik. Tuleb ju asjast nii aru saada, et niipea, kui haigekassa maks on palgast maha arva-

juhul võtta, kui maksu tähtajaks pole tasutud, ja on ka viivitusraha alati võetud.

Kuid viimasel ajal on hakatud viivitusraha kohta käivat seaduse paragrahvi tõlgitsemata teisiti. On hakatud tõlgitsemata sarnaselt, et haigekassad on jälle, nagu harilikult, kannataja pool.

Nii on III jaoskonna tööinspektor sama Tööstuslise Tööseadustiku § 324 sarnaselt tõlgitsenud, et viivitusraha on haigekassa õigustatud saama ainult nende summade pealt, mida sisse nõutakse tööinspektori korraldusel. Veel enam! On seletatud, et viivitusraha on haigekassa õigustatud saama ainult

sellest päevast arvates, millal maksuvõla nõudmise kohta käiv teateleht haigekassa poolt tööinspektorile on ära saadetud.

Ja sellest seletusest väljaminees ei nõua III jaosk. tööinspektor tööasutustelt haigekassa kasuks viivitusraha ühe osa viivitatud aja eest. Ei nõua tähtajaks maksmata haigekassa maksudelt viivitusraha selle ajavahe eest, mis on maksutähtaja ja haigekassa poolt tööinspektorile saadetud politsei kaudu nõudmise teadaande väljasaatmise aja vahel.

haigekassal tuleb juba seda seaduslist nõuet täita. Kuid et tööinspeksioonil õigus oleks osa viivitatud aja eest viivitusraha nõudmata jätta, sellele ei leia seaduslist alust.

Oleme arvamisel, et haigekassal on igal juhul õigus saada viivitusraha, kui maksu tähtajaks tasutud pole.

Tegelikult on haigekassad viivitusraha alati võtnud maksu tähtajast arvates selle peale vaatamata, millal nõudmine tööinspektori kaudu algatatud. Viivitusraha on ka siis võetud,

Vaeste inimeste lapsed söömas.

Võib olla, et seaduse tähtsuse tõlgitsemise järele võiks seletada, nagu oleks haigekassa ainult siis õigustatud viivitusraha saama, kui maksud nõutakse sisse vastuvaidlemata korras tööinspektori korraldusel.

Kuid ei leidu alust, mis õigustaks III jaoskonna tööinspektori seaduse tõlgitsemist selles osas, et haigekassa on õigustatud viivitusraha saama ainult sellest ajast arvates, millal vastav teadaanne haigekassa poolt tööinspektorile on ära saadetud.

Nähtavasti on siin tööinspektorit juhtinud hea tahe, sundida haigekassat omi võlgnevaid makse võimalikult kiiresti ja ilma viivitamata sisse nõudma. Kuid selleks sundimiseks on ometi tööinspeksioonil teised abinõud tarvitada. Tuleb nõuda, et haigekassa peaks kinni Tööstuslise Tööseadustiku § 324 kindlaks määratud tähtaegadest. Ja

kui maksuvõla nõudmist politsei ja tööinspektori kaudu üldse pole algatatud.

Oma seaduse tõlgitsemisel oleks vastaval tööinspektoril tulnud arvestada ka sellel alal väljakujunenud kombeõigusega. Ja see seisab selles, et viivitusraha on võetud igal juhul, kui maksu tähtajaks pole tasutud ja seda ka vastuvaidlemata maksetud.

Kui III jaoskonna tööinspektori seisukoht õigeks osutub, siis tekivad selle tõttu haigekassadele uued raskused ja kahjud.

Igas haigekassas on terve rida sarnaseid tööasutusi, kust maksulehed kunagi tähtajal sisse ei tule. Antakse veel siis haigekassale sisse, kui haigekassa maksulehtede sissesaatmata jätmise pärast kaebusega on esinenud. Maksulehed saadetakse tihti mitu kuud peale maksulehe saatmise seaduslist tähtaega. Neil juhustel ei saagi haige-

kassa maksuvõla nõudmist tähtajal algatada. Saab algatada nõudmist veel siis, kui maksulehed saadud. Laest võlasummat ometi maha kirjutada ja seda sisse nõuda ei saa. Kuna nõudmist algatada ei saa, siis ei saa ka terve viivitatud aja eest viivitusraha nõuda. Ja jääbki viivitusraha saamata.

Kõige selle tagajärjeks on lõpuks see, et ahvateletakse tööasutuste omanikke viivitama maksulehtede sisseaatmisega. Kui maksuleht sisseandmata, siis maksuvõla nõudmist haigekassa algatada ei saa. Ja ei saa viivitatud aja eest ka viivitusraha nõuda, sest tööinspektsioon peab viivitusraha nõudmist õigustatuks ainult sellest päevast arvates, millal võlanõudmise

kohta käiv teadaanne haigekassast on saadetud tööinspektorile.

Sarnasesse seisukorda võime sattuda.

Käesolev küsimus puudutab kõikide haigekassade huviseid. Sellepärast on ka Eestimaa Haigekassade Liidu juhatuse küsimuse vastu huvi tundnud ja selle selgitamisele asunud. Selleks on pööratud sotsiaalministeeriumi poole palvega, et seletataks, kas on haigekassa õigustatud saama viivitusraha igal juhul, kui maksu tähtajaks tasutud pole, või ainult tööinspektori korraldusel sissenõutud summade pealt. Edasi paluti selgitada, missugusest ajast alates on haigekassa õigustatud viivitusraha saama, kas maksu tähtpäevast, või nõudmise algatamise päevast arvates.

Missugune seletus antakse, seda tuleb ära oodata.

Tööpuudus kasvab.

Nagu alljärgnevatest andmetest nähtub, on tööpuudus tänava aasta esimesel veerandil võrdlemisi terav ja suur olnud. Tööta oleku all kannatajate seisukorda kergendab paljudes riikides tööpuuduse vastu kindlustamine, sotsiaalseaduste poolset mahajäänud riikides, ka Eestis, on tööta töölised jäetud saatuse hooleks. Igas riigis peaks töölise üheks esimeseks tänapäeva nõudmiseks olema just tööpuuduse vastu kindlustamine.

Belgias oli töötaoleku vastu kindlustamiskassasid 166, neil liikmeid 608.594. Sellest arvust oli täiesti tööta 1. veebr. 22.468 või 3,7% ja osaliselt 25.141 või 4,1%. Võrreldes eelmise kuuga on tööpuudus märksa kasvanud.

Daanis oli veebruarikuu lõpul kutseühingute 278.283 liikme kohta tööta 21,3 protsenti, selle eelmisel kuul 20,2% ja 1929. a. samal ajal 29,8%. Märtsikuu keskel oli terves riigis 53.440 töötut registreeritud, kuu varem 54.417 ja 1929. a. märtsikuu keskel 71.000. Seega Daanis tööpuudus väheneb.

Danzigi vabalinnas oli jaanuari lõpul tööta 19.282, kuu varem 15.200 ja aasta varem 15.778. Nii näitavad arvud ka siin seisukorra raskemaks muutumist, mis on mõjutatud Poola oludest.

Saksamaal oli möödunud aasta veebruari lõpul tööpuuduse vastu kindlustuse alusel toetuse saajaid 2.620.000, tänava 2.378.521.

Prantsusmaal on tööta oleku all kannatajate arv väike: veebruari lõpul 13.027. Toetust said 1484.

Soomes oli 15. märtsil registreeritud töötuid 10.689, läinud aastal samal ajal 3190. Hädaabitöödel oli 19.407. Tööpuudus Soomes on kasvanud.

Suur-Britannias oli veebruari lõpul 12 miljonist, kes tööpuuduse vastu kindlustatud, 13,1% tööta, eelmisel kuul 12,6% ja mullu 12,1%. Töötuid oli 1.582.000. Tööpuudus näitas kasvavat tendentsi.

Hollandis oli kindlustuskassade 399.000 liikmest jaanuari lõpul tööta 12,7%. Võrreldes eelmise kuu ja eelmise aastaga on siin tööpuudus vähenenud. Oli töötuid mehi 61.153, naisi 8.005.

Itaalias tööpuudus suurenes. Jaanuari lõpul oli tööta 466.231, eelmisel kuul 408.748.

Irimaal oli 1929. a. viimasel veerandil 280.000, kes tööpuuduse vastu kindlustatud, tööta 9,2%, aasta varem 9,9%.

Jaapanis pole teada töötaoleku all kannatajate arvu, see pole aga väike.

Kanaadas oli 200.000 kutseühinglasest tööta jaanuari lõpul 10,8%, mullu samal ajal 6,3%.

Uuel-Meremaal oli 57.000 kutseühinglasest läinud aasta viimasel veerandil tööta 5,6%, ligidale poole vähem kui eelmisel aastal.

Norras oli registreeritud 15. aprillil omavalitsustes, kus üle 5000 elaniku, töötuid 22.533. Võrreldes eelmise aastaga — on töötute arv endine.

Austrias oli märtsi keskel töötuid 269.728 registreeritud, 14.800 vähem kui veebruari lõpul. Töötud saavad toetust.

Poolas oli jaan. lõpul registreeritud 249.462 töötut, tegelikult on neid palju enam. Tööpuudus kasvab.

N.-Venemaal oli töötuid 1929. aastal kuus keskmiselt 1.490.000, 1928. a. 1.482.600.

Schveitsis oli veebruarikuu lõpul töötuid 13.462. Tööpuuduse vastu kindlustatute, 128 kassa, 240.796 liikme kohta tegi töötute arv

jaanuari lõpul välja 10.523 ehk 4,4%. Seisukord paraneb järjest.

Rootsis oli jaanuari lõpul 328.109 ametiühinglase kohta töötä 46.636 ehk 13,9%, detsembris 16,9%.

Tshekhoslovakkias oli tööpuuduse vastu kindlustuskassade 1.308.000 liikmest detsembril lõpul töötä 30.170 ehk 2,8%. Tööpuudus väheneb.

Ungaris oli kutseühingute liigest jaanuari lõpul töötä 21.533 ehk 14,5%, eelmisel aastal 10,9%. Tööpuudus kasvab.

P.-Ameerika Ühisriikides oli märtsikuul organiseeritud töölistest 22% töötä, kuu varem 20%, läinud aasta veebruaris 15%. Läinud aasta lõpul oli töötuid kuni 5 miljoni inimest. Nii on tööpuudus P.-Ameerika Ühisriikides kohutavalt kasvanud.

E. Haigekassade Liidu nõukogu koosolek.

pühapäeval, 6. aprillil 1930. a. kell 11 homm. Liidu büroos — V. Pärnu mnt. 31, Tallinnas. Koosolekust võtsid osa: A. Linnomägi, K. Lukk, M. Toom, V. Luksepp, Th. Jürgenson, K. Oebius, R. Oja ja sekretär J. Ode.

1. Koosoleku avas Liidu esimees A. Linnomägi. Koosoleku juhatajaks valiti ühel häälel A. Linnomägi. Protokolleeris sekretär J. Ode.

2. *Aruandega Liidu tegevusest* esines esimees A. Linnomägi, tehes lühikese ülevaate Liidu tegevuse kohta 1929. a. Liidu mõõdunud aasta tegevus on õige piiratud olnud tarvilikkude summade puudusel, kuna mitmed haigekassad oma kohustusi Liidu vastu täitmata jätnud. Liit on korraldanud tervishoidlisi loenguid Viljandis ja Tallinnas, kuna kohadelt mujal sellekohaseid soovivavaldusti tulnud ei ole. Esitati järelevalve asutustele märkikirju, milles juhiti tähelepanu mitmesugustele väärnähtustele ja puudustele meie haiguskindlustuse alal. Liidu juhatuseliikmed on Võrus, Valgas, Narvas ja Tallinnas koha peal haigekassade tegevuse ja asjaajamisega tutvunemas käinud. Liidu kopsuhaigete sanatooriumi eeltöödest võiks nimetada ehitusplaanide kinnitamist, ehituskalkulatsioonide väljatöötamist, sanatooriumi maa-ala rendilepingu sõlmimist ja tervishoidliste organisatsioonide poole pöörämist järelepärimistega, kas Nõmme on kõige kohasem koht kopsuhaigete sanatooriumi püstitamiseks. Koguti statistilisi andmeid haigekassade tegevuse kohta, et saada ülevaadet mitmesugustes haiguskindlustusse puutuvas küsimusis. Haigekassade häälekan djana anti välja ajakirja „Töö ja Tervist“, mille tellijate arv aasta-aastalt on kasvanud, üksiknumbrite levitamine näitab aga langust. Rahvusvahelise haigekassade liitude keskkondusega ühinemise küsimus, mis mõõdunud kongressil jaatavalt otsustati, kuid missuguse otsuse elluviimine seniks seisma pandi kui vahetõtt Tallinna Ühise Haigekassaga ja liitumise küsimus Kreenholmi Puuvillavabriku Haigekassaga selgunud pole, on praegugi täideviimata.

Aruandele järgnenud läbirääkimistest selgub, et enamuse nõukogu liikmeist pooldab mõtet, Haigekassade Liidu liikmemaksu summasid, mis haigekassad Liidule võlgnevad, tulevad tingimata sisse nõuda, äärmisel juhul kas või kohtu teel.

3. *Liidu 1929. a. eelarve kinnitamine.* Kongressi vastava otsuse põhjal on Liidu 1929. a. eelarve ümbertöötatud, vastavalt sisetulekutele ja vähendatud üldsummas Kr.

6.600.— pealt Kr. 5.500.— peale, vähendades väljaminekuid seega Kr. 1.100.— võrra, misugune eelarve Nõukogu poolt kinnitatakse.

4. *E. Haigekassade Liidu VIII kongressi küsimus: aeg, koht, päevakord.* Kongress otsustatakse ära pidada 14. ja 15. juunil s. a. Viljandis. Arvestades praeguse olukorraga, jäetakse Liidu juhatusel võimalus kongressi aega ja kohta oma äranägemise järele muuta.

Kongressi päevakord määratakse kindlaks juhatusel poolt järgmiselt:

- 1) E. Haigekassade Liidu VIII kongressi avamine.
- 2) Kongressi juhatusel, sekretariaadi ja mandaatkomisjoni valimine.
- 3) Kongressi päevakorra kinnitamine.
- 4) Aruanded Liidu tegevusest.
- 5) Aruanded haigekassade tegevusest.
- 6) Liidu kopsuhaigete sanatooriumi küsimus.
- 7) Liidu 1929. a. aruande ja 1930. a. eelarve kinnitamine.
- 8) Liidu liikmemaksu kindlaksmääramine 1930. a. peale.
- 9) Liidu lähem töökava.
- 10) Valimised põhikirja järele: a) Liidu Nõukogu; b) revisjonikomisjon.
- 11) Kutsehaiguste vastu kindlustamine. Ref. L. Johanson.
- 12) Sotsiaalkindlustuse väljavaated Eestis. Refer. L. Johanson.
- 13) Muljeid haigekassade asjaajamisest. Refer. Karl Lukk.
- 14) Kongressil algatatud haiguskindlustusse puutuvad küsimused.

5. *Liidu kopsuhaigete sanatooriumi küsimus.* Sekretär annab aru astunud sammudest Liidu sanatooriumile riigi poolt lubatud toetuse Kr. 100.000.— ülekan dmiseks Liidu arvele; käies selles asjas hariduse- ja sotsiaalministri ja lõpuks riigivanema jutul, millel aga tagajärge ei olnud. Selles asjas kutsuti hariduse- ja sotsiaalministri poolt Liidu juhatusel esitajad laupäevaks, 5. aprilliks ministri jutule, millest osa võtsid juhatuseliikmed Luksepp ja Lukk ning sekretär Ode. Läbirääkimisele oli kutsutud ka Tallinna Tiisikuse Vastu Võitl. Seltsi esitaja. Hariduse- ja sotsiaalminister toonitas, et on põhimõtteliselt nõus haigekassade sanatooriumi püstitamise küsimuses, kuid kahtleb, kas haigekassad omal jõul jaksavad sanatooriumi üles ehitada ja üleval pidada. Ministri arvates oleks otstarbekohasem kopsuhaigete sanatooriumi püstitada ühiselt Tall. Tiisikuse Vastu Võitlemise

Seltsiga, laiendades Nõmmel asuvat sanatooriumi. Ka vabariigi valitsus pooldab tiisikuse sanatooriumi asutamise mõtet tööliste ravimiseks, kuid ei leia praegusel korral võimaliku olevat toetussummat Kr. 100.000.— Haigekassade Liidule välja maksta, kuna Liit ei ole kindlustanud omalt poolt Kr. 200.000.— kulutamist. Hariduse- ja sotsiaalministri ülesandeks on välja töötada eelkrediidi seaduse eelnõu esitamiseks lisa-eelarve arvel ja ettepanekuid sanatooriumi asutamise kavatsuse kooskõlastamiseks üldise tiisikuse vastu võitlemise kavaga. Minister teeb teatavaks hariduse- ja sotsiaalministeeriumi seisukoha Vabariigi Valitsuse resolutsiooni teostamiseks, mis koostatud „Tuberkuloosi vastu võitlemise organisatsiooni kava“ järele, mille esitab kirjallikult 4 punktis kokkuvõetult.

Liidu Nõukogu ära kuulates juhatuse ettekannet Liidu sanatooriumi ehituse eeltoode asjus ka seisukohta võttes Vabariigi Valitsuse resolutsiooni kohta 2. aprillist s. a. selles asjas, tervitab Valitsuse korraldust hariduse- ja sotsiaalministrile eelkrediidi seaduse eelnõu

esitamiseks lisa eelarve arvel ja vastavate kavade väljatöötamise asjus.

Liit pooldab hariduse- ja sotsiaalministri seisukohta Vabariigi Valitsuse resolutsiooni teostamise asjus, milles vajalik leitakse olevat praegu tegutsevate kopsuhaigete sanatooriumide laiendamine (juureehitamine) kindla, varem väljatöötatud kava järele, mille teostamine on Tiisikuse Vastu Võitlemise Liidu ülesandeks Haigekassade Liit leiab hädavajaliku olevat valitsuse ainelise toetuse nimetatud sanatooriumile laiendamise otstarbeks.

Mis puutub E. Haigekassade Liidu ja Tallinna Tiisikuse Vastu Võitlemise Seltsi vahelise koostöötamise ja kokkuleppe alustesse haigekassade haigete ravimise tingimuste asjus, siis leiab E. Haigekassade Liidu Nõukogu selle küsimuse haigekassade kongressi võimu piirkonda kuuluvaks, kes otsustab ka iseisva sanatooriumi ehitamise küsimuse.

6. E. Haigekassade Liidu töökava, mis vastu võetud eelmisel kongressil otsustatakse ka käesoleva aasta töökavana vastu võtta. Koosolek lõppes kell 4 p. l.

Haigekassade tegevuse ülevaade kuu-aruannete põhjal.

5. jsk. kinnitusameti koosolekult 28. veebr. 1930. a.

Aruandja (tööinspektori) ettekanne:

Tartu üldhaigekassa

kuu aruannetest okt. kuni dets. kuuni 1929. a. nähtub, et 31. dets. on aasta tegevuse tagajärjel tekkinud ülejääk tegevuskapitali arvel kr. 30.083.14 ja puudujääk ravimiskapitali arvel kr. 28.497.24, seega üldresultaat positiivne. Lõplik resultaat ja võrdlus eelmiste aastatega selgub alles aasta-aruande esitamisel, milles siis ka aasta lõpul tehtavad amortisatsiooni ja ülekandeeratsioonid peegelduvad.

Valga üldhaigekassa

on esitanud okt.—dets 1929. a. kuuaruanded. Nendest nähtub, et ka siin raskusi sünnitab ravimiskapitali arvel puudujäägi järjekindel tõus, mille lõputulemusena tekkis 1.134.46 kr. puudujääk 1929. a. tegevuse tagajärjel.

Võru-Petseri üldhaigekassa

on esitanud kuuaruanded okt.—dets. 1929. a. ja jaan. 1930. a. eest. Esitatud aruanded peegeldub asjaolu, et maksmata haiguserahade ja arvete (kreditoride) arve tõuseb järjekindlalt. 1928. a. 1. jaan. oli nimetatud arve seis 2.338.65 kr., 1929. a. 1. jaan — 2.890.90 kr. ja nüüd 1930. a. 1. jaan. 4.774.95 kr., 1. veebr. s. a. aga koguni 5.323.87 kr. Arvesse võttes, et 1927. a. arstiabi arvel läbikäik oli 5.915.62 kr., 1928. a. 8.167.50 kr. ja 1929. a. 11.933.69 kr. ning silmas pidades, et suuremalt osalt on maksmata just arstiabiga seotud arved (kliinik, arstid, apteek), nagu seda tõendanud on eelmiste revideerimiste tulemused, siis tuleb järeldada, et praegu juba ligi poole aasta arstiabi arved maksmata on, mis-

sugune nähtus hädaohtlikuks võib saada, kutsudes esile arstide, haigemajade ja apteekide loobumist krediidist. Sellest tuleb järeldada, et kinnitusameti otsusega 27. nov. 1929. a. (prot. p. 6) maksta pandud arstiabi piiramisest perekonnaliigetele üksi ei jätku haigekassa majanduslise seisukorra stabiliseerimiseks ja tuleks veelgi radikaalsemaid abinõusid tarvitusele võtta, sellepärast ning silmas pidades, et lähemal ajal astub kokku Võru-Petseri üldhaigekassa peakoosolek aasta aruande ja 1930. a. eelarve kinnitamiseks, leian tarvilikuks kinnitusametile teha ettepanek: „kohustada Võru-Petseri üldhaigekassa juhatust kaaluda kõik võimalused haigekassa majandusliku seisukorra parandamiseks ja võtta tarvitusele teiste mõjuvamate abinõude mitteleidmisel TTS § 336 ettenähtud liikmemaksu määra tõstmist 1930. a. eelarve koostamisel.“

Räpina üldhaigekassa

kuuaruanded sept. kuni nov. kuude eest, kuni 22. novembrini 1929. a., millal sündis Räpina haigekassa ülevõtmine Tartu üldhaigekassa poolt, on viimase poolt koostatud ja esitatud. Viimasest aruandest nähtub, et üleandmise momendil oli kassas raha kokku 1.720.24 kr., -vallasvaras 255.20 kr. ja võlgu saada 1.217.68 kr., kuna maksmata arveid oli ainult 35.83 kr. — seega tagavarakapitali 3.157.24 kr., mida väikese haigekassa kohta väga heaks lõpuresultaadiks tuleb lugeda ja mis tunnistust annab asjatundlikust ja hoolsast asjaajamisest. Et Räpina haigekassa likvideeritud, 1929. a. kohta aga üldist lõpuaruannet koostatud pole, teen ettepaneku: „paluda Tartu üldhaigekassa juhatust koostada end. Räpina haigekassa aruanne 1929. a. eest (kuni 22.

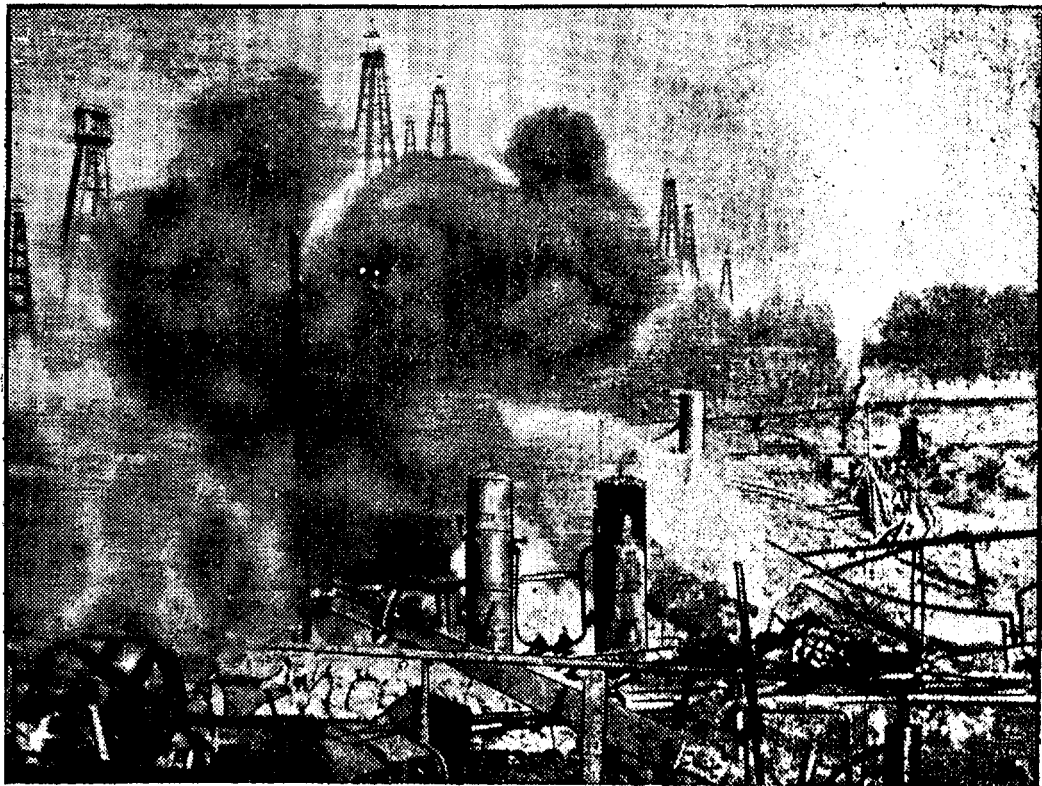
nov.) tema korralduses olevate dokumentide põhjal ja esitada see kinnitusametile läbivaatamiseks harilikus korras.

Aruandja seletuse kuulanud ja asja arutanud, kinnitusamet otsustas: 1) Kinnitusameti seaduse § 13 I osa p. 13 põhjal teadmiseks võtta Tartu ja Valga üldhaigekassade kuuaruanded 1929. a. okt.—dets. Võru-Petseri üldhaigekassa kuuaruanded 1929. a. okt. — 1930. a. jaan., ja Rápina haigekassa kuuaruanded 1929. a. sept.—nov. kuude kohta, ühtlasi paluda Tartu üldhaigekassa juhatust koostada end. Rápina haigekassa aruanne 1929. a. eest (kuni 22. nov.) tema korralduses olevate dokumentide põhjal ning esitada see

kinnitusametile läbivaatamiseks harilikus korras.

2) Kinnitusameti seaduse § 13 I osa p.p. 13, 16 ja TTS. § 334 põhjal — 5. jsk. tööinspektori ringkonnas asuvate haigekassade kohta soovitavaks pidada, et raskused kassaliigete ravimise alal täielikult selgitataks 1929. a. tegevusaruande koostamisel.

3) Kinnitusameti seaduse § 13 I osa p. 16 ja kinnitusameti kodukorra § 11 põhjal komandeerida 5. jsk. tööinspektor P. Volmer järgmisele Võru-Petseri üldhaigekassa peakoosolekule selle haigekassa majandusliste raskuste kohta selgunud asjaolude üle informatsiooni andmiseks.

Õlivabrikud põlevad Morents.

Tulekahju õlvabrikutes ja petrooleumiladudes on kohutavamaid: terve koht, kus enne kees lõõ, on nüüd tulemeri, kus kõik rusuks ja sõeks põleb.

Haigekassade tegevusest.

Kuresaare Ühise Haigekassa volinikude peakoosolek

23. märtsil 1930. a.

Peakooosolekust võtavad osa 41 haigekassa volinikust 24 volinikku, sealhulgas juhatuliikmed: H. Rattur, J. Tiik, J. Alas ja J. Kunning.

Häälteenamusega valiti peakooosoleku juhatajaks volinikud Th. Ugi ja abiks J.

Alas ja protokollkirjutajaks asjaajaja A. Asuja.

Häälteenamusega otsustatakse kassa 1929. a. aruanne juhatuse poolt ettepanud kujul kinnitada.

Kooosoleku juhataja kannab ette peakooosolekule välisrevidentide protokollil 29. aug. 1929. a., missugusest selgub, et kassa asjaajamine ja arvepidamine revidentide poolt 1929. a. on leitud korras olevat. Peakooosoleku

poolt kuulatakse see ära ja võetakse teadmiseks.

Juhatuse esimees kannab ette juhatus poolt kokkuseatud ja revisjonikomisjoni poolt läbiivaadatud ja kinnitatud 1930. a. eelarve, missugune tasakaalus Kr. 17.850,25 peal, kuid esitatud eelarve peakoosolekul hääldenamusega tagasi lükatakse ja käpimised ette võetakse, nii et eelarve selle tagajärjel ümber töötatakse ja 16.150,00 krooni peale tasakaalustatakse.

Määrati juhatusliigete ja revisjonikomisjoni liigete tasunormid kindlaks.

Peakoosoleku poolt otsustatakse kassaosaliste liikmemaksud 1930. a. endisteks jätta, s. o. 1,5% teenitud palgast.

Hääldenamusega valiti juhatusse: 1) Rattur, Harry — 19 häälega (end.), 2) Alas, Juhan — 17 h. (end.), 3) Kunning, Juhan — 12 h. (end.), 4) Tiik, Juhan — 12 h. (end.) ja 5) Tänav, Friedrich — 12 h. (uus). Juhatus kandidaatideks jäävad ülejäänud viis saadud hääldenamuse järjekorras.

Hääldenamusega valiti revisjonikomisjoni: 1) Ugi, Theodor — 18 h. (uus), 2) Anderson, Erich — 15 h. (end.) ja 3) Pank, Jaan — 12 h. (uus).

Esimehe poolt kantakse ette peakoosolekule haigekassade teenijate pensionikassa põhikiri,

missugune peakoosoleku poolt ära kuulatakse ja teadmiseks võetakse. Läbirääkimiste järele soovitatakse, et juhatus tähendatud küsimuse järgmisel volinikkude koosolekul päevakorda võtaks.

Haigekassa liigete arv

oli 1923. a. — 33.359, 1924. a. — 33.665, 1925. a. — 34.349, 1926. a. — 37.064, 1927. a. — 36.452 ja 1928. a. — 36.732, mis teeb 1000 elaniku kohta 32,9, 1000 elukutseliselt tegeva kohta 93,0 ja 1000 palgalise kohta 158,7.

Haigekassa liigete sagedamaid haigusi.

1928. a. tuli 1000 kassaliikme kohta kõige enam influentsahaiged — 56, teisi oli: musklite haigusi — 28, mao- ja sooltepõletik ning maohaavad — 27, furuculoos, phelgmone ja abscess 22, hingamisorganite tuberkulos 16, pimesoole põletik 16, närvi- ja vaimuhaigused 11, verevaesus 9, kopsukelme põletik 8, silmahaigusi 6, kopsupõletik 6, kõrva- jne. haigusi 4, neerupõletik 3.

Eesti suurtööstuses töötanud isikute arv

oli 1927. a. — 28.235, 1928. a. — 30.132.

Suguhaigusi Eestis.

Haigestusid keskmiselt aastas: siifilisse — mehi 561, naisi 361, tripperisse 1928. a. — 897 meest ja 621 naist.

Sotsiaalküsimustest välismail.

Sotsiaalse Arengu Eesti Ühingu teated.

Sotsiaalse Arengu Ühingu juhatus viimane koosolek oli 24. märtsil s. a. Otsustati võtta vastu 12 uut liiget. Valiti praegu uurimise all olevate küsimuste läbitöötamiseks ja ettekandmiseks aruandjad: E. Maddison migratsiooni küsimuses ja A. Tooms kõrgete palkade küsimuses. Otsustati täiendada ühingu raamatukogu uuea sotsiaalpoliitilise kirjandusega. Praegu on ühingu raamatukogus üle 30 raamatu, missuguseid võivad lugemiseks saada kõik liikmed ja ka võerad liikmete soovitusel. Raamatud asuvad hariduse- ja sotsiaalministeeriumis.

Tööpäeva pikkus Saksamaal.

Saksa andmete järgi, mis kogutud 63.500 tööstusettevõtte kohta, kus 2,7 miljoni töös, oli veebruaril 10.—15. tööpäeva pikkus järgmine: üle 48 kuni 51 tundi nädalas töötasid alaliselt 5,5%, 2,6% lisatundidena; üle 51 kuni 52 tundi alaliselt 5,6%, lisatundidena 1,5%. Üle 54 tunni 1,7% alaliselt ja 0,3% lisatundidena.

Saksamaal valitsevat tööpuudust arvesse võttes on see nähtus, et 8-tunnilist tööpäeva niiviisi pikemaks venitatakse, äratanud ametühingute tähelepanu.

Sündivuse vähenemine.

Sündivus on vähenenud 1904.—1925. a. tuhande kohta: Saksamaal 14, Eestis 11, Tšehhoslovakkias 11, Ungaris 11, Rootsis 10 ja Prantsusmaal 2 võrra.

Sündivus

on võrdlemisi suur Venemaal, kus sündis 1926. a. 1000 elaniku kohta 41.

Teistes riikides on sündivus 1000 elaniku kohta: Rumeenias 35,2, Poolas 32,5, Portugalis 31, Hispaanias 29,6, Itaalias 26,1, Ungaris 25,7, Tšehhoslovakkias 23,3, Hollandis 23,3, Kreekas 22,8, Lätis 22,2, Soomes 21,2, Taanis 19,6, Saksas 18,6, Belgias 18,3, Prantsusmaal 18,2 ja selle järgi tuleb (1928. a. andmetel) Eesti 18 ja Norra 18, veel väiksem on: Austrias 17,5, Helveetsias 17,5, Inglismaal 16,7 ja Rootsis 16,2.

Uus sotsiaalkindlustusseadus Kreekas.

1. aprillil hakkas Kreekamaal maksuma uus haiguste, vigastuste ja vanaduse vastu kindlustamise seadus. Vanaduse pensioni maksetakse 60-eluaastast alates.

Mitmesuguseid teateid.

Streikisid Eestis

oli 1929. a., peale pagari streigi 15, üldse 13 ettevõttes, 1439 osavõtjaga, mis teeb tööliste üldarvust 3,5. Kaotsi läks tööpäevi 4386, mis teeb iga streigist osavõtnud tööliste kohta 3,0. Kaotsi läks palgana üldse 7.553 krooni ja iga streigist osavõtnud tööliste kohta 5,2 kr.

Imiku parim kaitse haigestumiste ja surma vastu.

on emarinnaga toitmise. Nii ütleb prof. A. Lüüs omas kirjutises „Imikute bronhopneumonia kliinik.“ („Eesti Arst“ nr. 3, 1930). Ta toob selle kohta muuseas dr. Cassoute setluse: Marseille imikutekodus ei haigestunud ükski rinnaga toidetud lastest 1926. a. pneumoniasse, kuna pudelilapsed jäid tihti ja raskest haigeiks, olgugi et ühed kui ka teised elasi samasuguseis tingimuses.“

Prof. Lüüsi kogemused tõendavad sedasama.

(Pneumonia — kopsupõletik).

Pidalitõbe (leepra) haigeid

oli Eestis 1. jaan. 1929. a. 212, võrdlemisi suur arv.

On registreeritud 1927. a. leepra-haigeid kõige enam Aafrikas: Madagascaris 329, Prantsuse Marokos 186, Sudanis 296, teisel vähem. Ameerikas: Brasiilias 228, Mexikos 131, P.-Ameerika Ühisriikides 49, Kwadelupis 2, Prantsuse Gwianas 14, Havais 44, Jamaikas 14, Urugwais 15, Paanamas 8. Aust-raalias 12, Uuel-Meremaal ei ühtegi, Uues Kaledoonias 27. Aasias: Indo-Hiinas 163, Palestiinas 16, Süürias ja Libanonis 2, Siberis ja Keskaasias 171. Euroopas: Itaalias 54, Islandis 44, Kreekas 43, Lätis 21, Eestis 13, Lõunaslaavias 6, Ukrainas 4, teistes Euroopa riikides 163, raudteel ja veeteel 6 juhtu.

Eestis oli leeprahaigeid päritolu järgi 1. I. 1929. a. kõige enam Saaremaalt, 48, Harjumaalt 26, Pärnumaalt 25, Viljandimaalt

23, Tallinnast 23, Tartumaalt 12, Järvamaalt 7, Tartust 7, mujalt vähem.

Silmanägemine ja hambad.

Paljude haiguste, mis ühe ja sama inimese juures korduvad, põhjuseks on mõni haigusepessa inimorganismis. Näiteks haigetest kahepoolsetest kantakse kahjulikka pisilasi verega kehas laiali. Sattudes soontesse, kutsuvad nad esile rheuma, südames — südame sisekesta haiguse, endocardiidi, ajudes — chorea, tant-sutõve jne. Peale kahepoolsete võivad olla varjatud haigusepesadeks — haiged hambad, sooled, mahlanäärmed, kopsunäärmed. Sage-damaks on just haiged kahepoolsed ja haiged hambad. Ka silmahaiguste põhjuseks võivad olla haiged hambad.

Ühte haigemajja tuli inimene raske silmahaigusega. Katsuti kõiki vahendeid, kuid tagajärjeta. Lõpuks tuli ühele arstile mõttesse — saata haige hambakliiniku. Haigel oli ainult neli hammast ja needki lagunenud. Need mädanevad hambad tõmmati välja — ja ka silmanägemine paranes.

Silmanägemine, mis enne operatsiooni oli $\frac{1}{100}$ normaalsest, muutus kolme nädala jook-sul ühel silmal normaalseks ja teises $\frac{1}{10}$ normaalsest.

Nakkushaigusi veebruaris.

Ametlikkudel andmetel oli veebruarikuus Eestis nakkushaigusi 1223 juhtu. Neist: leetrid 874, sarlakid 119, diphtheria 54, tiisikus 122, trachoma 13, kõhuseotõbi 20, paratüüfus 20, meningitis cerebrospinalis epidemica 1.

Leetrid oli kõige enam Tartus — 237, siis Harjumaal — 126, Tallinnas 111, Tartu-maal 98, Võrumaal 86, Nõmmel 51, mujal vähem. Diphtheriat oli Tallinnas 32, Põltsa-maal 4, mujal vähem juhte.

Tiisikust kõige enam Narvas — 15. Sarlakid oli Tallinnas 21, Tartumaal 17, Pärnus 15, Tartus 12, mujal vähem.

„Töö ja Tervise“ tellijad!

Uuendage kohe tellimist 1930. a. peale!

Tellimise hind (postiga):

aastas (12 numbert) — 120 senti, poolaastas (6 nr.) — 60 senti, veerandaastas (3 nr.) — 30 senti, üksiknumber — 10 senti. Välismaale aastas — 150 senti.

Tellimisi võtavad vastu: haigekassad, kõik postiasutused, ajakirjanduse kontorid, suuremad raamatukauplused, ja „Töö ja Tervise“ talitus — Tallinnas, V. Pärnu m. 31.

Haigekassade tegelased, tööliised ja teenijad, arstid, tööliisühingud, raamatukogud ja lugemiselauad, kogukonna omavalitsuse tegelased, töösturid ja kõik kodanikud, kellel huvi sotsiaal- ja tööliisküsimuste vastu,

tellige ja levitage „Töö ja Tervist“!

Tegev toimetaja L. Johanson, kaastoimetaja Aug. Gustavson.

Vastutav toimetaja: Juhan Ode.

Väljaandja: Eestimaa Haigekassade Liit.

Kirjastuse o.-ü. „Täht“ trükk, Tallinnas, V. Pärnu mnt. nr. 31.